МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ/ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА МИТНОЇ СПРАВИ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Стан та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України»

Здобувачки вищої освіти бакалаврського рівня, 4 курсу, МЕБ-19-1 групи,
Спеціальності 292 («міжнародні економічні відносини»),
освітня програма («міжнародні економічні відносини»)

_____ Фольваркової В.А.
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Коляда О.В. к.е.н., доцент, доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Гарант освітньо-професійної
програми _____ Беліньска А. В. д.е.н. професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри _____
протокол від «10» 05 2023 № 12

Завідувач
кафедри _____ Свесько Н.В. д.е.н., професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2023

Реєстрація № 22 16.05.2023 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 10.05.23 _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 4 (В) 13.06.2023 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ А.А. Капелюшна
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:
_____ Н.В. Стенсько
(підпис) (ініціали, прізвище)
_____ Я.В. Бегінська
(підпис) (ініціали, прізвище)
_____ О.В. Колодка
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
І.Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	**від 0 до 30**	25		13.06.2023 Капленко А.А. Бешко Н.В. Балінова А.В. Бойко О.В. Бабенко М.С.
2.Дотримання вимог щодо оформлення	**від 0 до 10**	8		
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	**від 0 до 5**	5		
4. Рецензент	**від 0 до 5**	4		
РАЗОМ БАЛІВ*	**від 0 до 50**	42		
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
І.Доповідь	**від 0 до 10**	9		
2. Роздатковий матеріал	**від 0 до 5**	4		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	**від 0 до 25**	25		
5. Апробація (участь у конференціях)	**від 0 до 10**	1		
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	38		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	80		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
80	B	4	13.06.2023	Капленко А.А. Бешко Н.В. Балінова А.В. Бойко О.В. Бабенко М.С.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	**A**	**5 (відмінно)**
80-89	**B**	**4 (добре)**
70-79	**C**	
60-69	**Б**	**3 (задовільно)**
50-59	**E**	
35-49	**ЄХ**	**2 (незадовільно)**

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра міжнародних економічних відносин
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
Освітня програма «Міжнародні економічні відносини»

Затверджую
Завідувач кафедри _____ Стежко Н.В.
«12» 08 2022

Завдання на випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу

здобувачці вищої освіти

Фольварковій Вікторії Анатоліївні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи:

Стан та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України

Затверджена наказом ректора від «9» 11 2022 № 1187

2. Строк здачі закінченої роботи 02.05.2023

3. Цільова установка. Дослідити сучасний стан здійснення зовнішньоекономічної діяльності та проаналізувати перспективи розвитку ЗЕД в Україні.

Мета роботи. Визначити стан та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

Об'єкт дослідження – розвиток зовнішньоекономічної діяльності України.

Предмет дослідження – теоретичні основи та практичні організаційно-економічні заходи щодо підвищення ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності України.

База дослідження: Світовий банк (WB), Національний банк України (НБУ), Державна служба статистики України, Інститут статистики ЮНЕСКО (UNESCO Institute for Statistics), ООН Відділ статистики (UNSD), Статистичне відомство європейського співтовариства (EUROSTAT), Міжнародний валютний фонд (IWF).

4. Вихідні дані до роботи: теоретичні положення і розробки науковців, роботи відомих вітчизняних вчених у галузі ЗЕД, законодавчі та інші нормативно-правові документи, офіційно опублікована статистична інформація, матеріали монографій та періодичні видання, джерела Інтернет, власні розрахунки.

5. Перелік графічного матеріалу: таблиці, рисунки, що відповідають тематиці даної роботи.

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Значення та роль зовнішньоекономічної діяльності

1.2. Принципи здійснення, суб'єкти та об'єкти зовнішньоекономічної діяльності

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз міжнародної торгівлі товарами та послугами в Україні

2.2. Оцінка інвестиційної діяльності України як форма ЗЕД

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

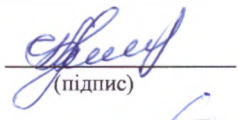
ДОДАТКИ

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної)роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	Вибір теми	до 01.11.2022р.	01.11.2022р
2	Вивчення літературних джерел та складання плану роботи	до 10.12.2022 р.	10.12.2022р
3	Підготовка І розділу дипломної роботи та надання його керівнику	10.12.2022 р.	10.12.2022р
4	Підготовка 2 розділу дипломної роботи та надання його керівнику	1.02.2023 р.	1.02.2023р
5	Доопрацювання 1 та 2 розділу дипломної роботи та надання їх керівнику	10.02.2023 р.	10.02.2023р
6	Підготовка 3 розділу дипломної роботи та подання їх керівнику	10.03.2023 р	10.03.2023р
7	Підготовка вступу та висновків до дипломної роботи та подання її керівнику	01.04.2023 р	01.04.2023р
8	Доопрацювання дипломної роботи та подання її керівнику	01.05.2023р.	01.05.2023р
9	Отримання відгуку керівника дипломної роботи	до 06.05.2023 р	06.05.2023р
10	Допуск дипломної роботи до захисту (попередній захист)	6-10.05.2023р	10.05.2023р
11	Отримання зовнішньої рецензії на дипломну роботу	Орієнтовно до 10.05.2023р	10.05.2023р
12	Захист дипломної роботи	Орієнтовно 10-15.06.2023 р	13.05.2023р.

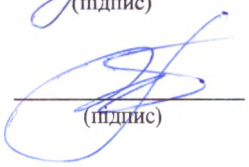
8. Дата видачі завдання «25» 10 2022

9. Керівник випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

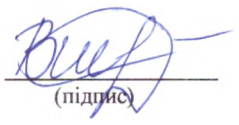
(підпис) Коляда О.В.
(прізвище, ініціали)

10. Керівник освітньо-професійної програми

(підпис) Белінська Я.В.
(прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

(підпис) Фольваркова В.А.
(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Стан та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України

Мета роботи полягає в визначенні стану та перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

Завданнями роботи є дослідження теоретичних основ здійснення зовнішньекономічної діяльності, в аналізі міжнародної торгівлі товарами та послугами в Україні; дослідження стану інвестиційної діяльності в Україні, узагальнення та характеристиці проблем та перспектив розвитку ЗЕД в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні основи та практичні організаційно-економічні заходи щодо підвищення ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності України.

Об'єктом дослідження виступає розвиток зовнішньоекономічної діяльності України.

Базою дослідження виступають: Світовий банк (WB), Національний банк України (НБУ), Державна служба статистики України, Інститут статистики ЮНЕСКО (UNESCO Institute for Statistics), ООН Відділ статистики (UNSD), Статистичне відомство європейського співтовариства (EUROSTAT), Міжнародний валютний фонд (IWF).

За результатами дослідження сформульовані підсумки дослідження експортно-імпортних операцій в Україні, загальну торгівлю товарами та послугами, інвестиційний клімат, вкладення іноземних інвестицій в Україні.

Одержані результати можуть бути використані з бібліотечних книг, інтернету, власних досліджень, монограм, статей.

Кваліфікаційна робота містить 48 сторінок, 6 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел з найменувань – 40, 1 додаток.

Ключові слова: ЗЕД, СОТ, ПВЗВТ, ООН, ЄС, ПІІ.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2022-2023

Рік захисту кваліфікаційної роботи 2023

The state and prospects for the development of Ukraine's foreign economic activity

The purpose of the work is to determine the state and prospects for the development of Ukraine's foreign economic activity.

The tasks of the work are the study of the theoretical foundations of foreign economic activity, in the analysis of international trade in goods and services in Ukraine; study of the state of investment activity in Ukraine, generalization and characteristics of problems and prospects for the development of foreign trade in Ukraine.

The subject of the study is the theoretical foundations and practical organizational and economic measures to increase the effectiveness of Ukraine's foreign economic activity.

The object of the study is the development of Ukraine's foreign economic activity.

The basis of the research is: the World Bank (WB), the National Bank of Ukraine (NBU), the State Statistics Service of Ukraine, the UNESCO Institute for Statistics, the United Nations Department of Statistics (UNSD), the Statistical Office of the European Community (EUROSTAT), the International Monetary Fund (IWF).

Based on the results of the research, the results of the study of export-import operations in Ukraine, general trade in goods and services, investment climate, foreign investment in Ukraine were formulated.

The obtained results can be used from library books, the Internet, own research, monograms, articles.

The qualification work contains 48 pages, 6 tables, 8 figures, a list

used sources from names – 40, 1 application.

Key words: FTA, WTO, FTAA, UN, EU, FDI.

The year of performance of qualification work is 2022-2023

The year of protection of qualifying work is 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....6

1.1. Значення та роль зовнішньоекономічної діяльності.....6

1.2. Принципи здійснення, суб'єкти та об'єкти зовнішньоекономічної діяльності.....11

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ.....17

2.1. Аналіз міжнародної торгівлі товарами та послугами в Україні.....17

2.2. Оцінка інвестиційної діяльності України як форма ЗЕД.....25

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ.....35

ВИСНОВКИ.....41

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....44

ДОДАТКИ.....48

ВСТУП

Актуальність теми «Стан та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України» є важливою складовою господарської діяльності економічних суб'єктів. Використання новітніх форм та методів зовнішньоекономічної діяльності позитивно впливає на ефективність діяльності країни, регіону, підприємства. Вихід на зовнішні ринки сприяє покращенню світогосподарських відносин, розвитку економіки відкритого типу, тому розвиток зовнішньоекономічної діяльності є суттєвим фактором підвищення ефективності.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Вивченням даної теми займалися такі видатні учені: А.Гальчинський, О.А.Кириченко, Д.Г.Лук'яненко, Я.М.Столярчук, А.С.Філіпенко та інші.

Головним досягненням А. Гальчинського було дослідження правильного утримання стабільності грошового, споживчого й валютного ринків.

На думку О.А Криченка, сутність менеджменту зовнішньоекономічної діяльності полягає в комплексному дослідженні та моделюванні міжнародного середовища у поєднанні з налагодженою взаємодією всіх підрозділів і посадових осіб організації/установи в інтересах продуктивного досягнення визначених зовнішньоекономічних стратегій.

Д.Г. Лук'яненко займався вивченням міжнародної економічної інтеграції, глобалізації економічного розвитку, міжнародної інвестиційної діяльності, глобального менеджмента.

Я.М. Столярчук отримала головні досягнення в дослідженні асиметрії глобального економічного розвитку, фінансових дисбалансів, міжнародної економічної інтеграції та глобалізації, двосторонніх економічихі відносинах, глобальних трансформаціях світового ринку праці та міжнародної трудової міграції, управління міжнародною конкурентоспроможністю, антициклічному регулюванні світової економіки.

А.С. Філіпенко досліджував основні детермінуючі фактори координації економічної політики на глобальному рівні для подолання світової фінансової кризи.

Метою є визначення стану та перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

Завдання кваліфікаційної роботи, які потрібно досягти в даній роботі полягають в наступному:

1) дослідити теоретичні основи здійснення зовнішньекономічної діяльності;

2) визначити принципи ЗЕД, суб'єкти та об'єкти;

3) проаналізувати міжнародну торгівлю товарами та послугами в Україні;

4) дослідити стан інвестиційної діяльності в Україні;

5) узагальнити та охарактеризувати проблеми та перспективи розвитку ЗЕД в Україні.

Об'єкт дослідження – розвиток зовнішньоекономічної діяльності України.

База дослідження:

- Світовий банк (WB);
- Національний банк України (НБУ);
- Державна служба статистики України;
- Інститут статистики ЮНЕСКО (UNESCO Institute for Statistics);
- ООН Відділ статистики (UNSD);
- Статистичне відомство європейського співтовариства (EUROSTAT);
- Міжнародний валютний фонд (IWF).

*Предмет*ом є теоретичні основи та практичні організаційно-економічні заходи щодо підвищення ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності України.

Методи дослідження. Методологічною основою дипломної роботи є теоретичні положення економічної науки та праці вчених-економістів в галузі зовнішньоекономічної діяльності. Методологія дослідження базується на

використанні принципів системного підходу, інструментарію економічної теорії і економічного аналізу.

У процесі дослідження використовувалися методи аналізу та синтезу; емпіричні методи – для організації збирання первинної інформації про зовнішньоекономічну діяльність України; порівняння та узагальнення; методи економічного і економіко-статистичного аналізу – для оцінки та обробки результатів дослідження ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності України.

Інформаційна база. Основою дослідження стали теоретичні положення і розробки науковців, роботи відомих вітчизняних вчених у галузі ЗЕД, законодавчі та інші нормативно-правові документи, офіційно опублікована статистична інформація, матеріали монографій та періодичні видання, джерела Інтернет, власні розрахунки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Значення та роль зовнішньоекономічної діяльності

«Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) – це один з найважливіших чинників розвитку національної економіки. Жодна країна в світі не взмозі самостійно розвивати власні виробничі процеси, забезпечити економічне зростання без ефективного використання переваг міжнародного розподілу праці та сукупного міжнародного науково-технічного потенціалу. Особливо це актуально за сучасних умов, коли набувають інтенсивного розвитку процеси міжнародної економічної інтеграції, транснаціоналізації, міжнародного поділу праці, глобалізації світового господарства [1]». ЗЕД сприяє розвитку перспективних напрямів експортного потенціалу. Саме за рахунок зовнішньоекономічної діяльності кожна країна вирішує проблему нестачі енергоносіїв, новітніх машин та устаткування, технологій, деяких товарів народного споживання.

«Зовнішньоекономічна діяльність – це заснована на взаємовигідних економічних відносинах діяльність у галузі міжнародної торгівлі, руху капіталів, міграції робочої сили, передачі технологій. У всіх країнах, а особливо в країнах із перехідною економікою, де сталася широка лібералізація зовнішньоекономічної діяльності, її державне регулювання є об'єктивною необхідністю. Таке регулювання спрямоване на забезпечення захисту інтересів країни та суб'єктів її зовнішньоекономічної діяльності, створення для останніх рівних можливостей розвивати всі види підприємницької діяльності та напрями використання доходів і здійснення інвестицій, на розвиток конкуренції та ліквідацію монополізму [2, 352 с.]».

У ході еволюції зовнішньоекономічні зв'язки переросли зовнішню торгівлю і перетворилися в складну сукупність міжнародних економічних відносин – світове господарство. Процеси, що відбуваються в ньому,

торкаються інтересів усіх держав світу. Тому відповідно, усі держави повинні регулювати свою зовнішньоекономічну діяльність, щоб досягти дотримання в першу чергу своїх інтересів. Світовий досвід свідчить, що навіть у промислово розвинутих країнах існує об'єктивна необхідність державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Держава насамперед, закликана, захищати інтереси своїх виробників, вживати заходів для збільшення обсягів експорту, залучення іноземних інвестицій, збалансування платіжного балансу, валютного регулювання, і що особливо важливо - приймати законодавчі акти, що встановлюють правила здійснення зовнішньоекономічної діяльності, і контролювати їх неухильне дотримання.

«Зовнішньоекономічна діяльність є особливим видом економічної діяльності, тісно пов'язаною з іншими галузями господарської системи країни [3, 49-51 с.]».

ЗЕД досить різноманітна, оскільки цій діяльності притаманні різні види і форми і вона здійснюється на декількох рівнях. В основі ЗЕД лежить зовнішня торгівля товарами, послугами, роботами, інформацією та результатами інтелектуальної діяльності. Комерційна діяльність на зовнішньому ринку істотно відрізняється від подібної діяльності всередині країни.

«У ЗЕД беруть участь державні органи, великі галузі економіки, безліч окремих економічних суб'єктів, допоміжні організації, а також зарубіжні організації з торговельно-економічних питань, які в сукупності утворюють зовнішньоекономічний комплекс держави [4, 432с.]».

«Повноцінне функціонування економіки жодної країни не може відбуватися без розвинутої системи зовнішньоекономічних зв'язків. Включення національної економіки в систему світових господарських процесів позитивно впливає на розвиток економіки країни, сприяє підвищенню технічного рівня виробництва, раціональному використанню природно-сировинних ресурсів, ліквідації дефіциту окремих товарів, а відтак і підвищенню рівня життя населення [5, 113-114 с.]».

«Роль зовнішньоекономічної діяльності в будь-якій країні завжди була і залишається пріоритетним напрямом політики держави, що створює основи для розвитку вигідної торгівлі і сприятливого інвестиційного клімату [6, 240с.]».

З одного боку ЗЕД стала одним з головних джерел доходів державного бюджету, а це означає, що найважливішим чинником вирішення ключових економічних і соціальних завдань. З іншого боку – вона є явищем новим, а тому знаходиться в стадії становлення, і сама потребує відповідної підтримки і тому ЗЕД природним чином обтяжена численним проблемами. Їх діапазон виявився дуже широким, від недостатнього досвіду суб'єктів ЗЕД та перетворення її самої в основний засіб відтоку капіталу з країни, до необхідності освоєння сучасних форм конкурентної боротьби на зовнішніх ринках і формування відносин з міжнародними економічними організаціями, що відповідають інтересам держави.

Але, як і в будь-якій іншій галузі тут теж існують свої проблеми, які виявляються у переважанні експорті сировинної групи товарів. У домінантно-монопольній залежності від практично одного імпортера таких енергоносіїв, як нафта й газ, у завезенні невиправдано великої кількості товарів споживчого призначення, незважаючи на скрутний економічний стан країни. Пасивне сальдо торгівлі товарами в матеріальній формі, зростаюча деградація переробних галузей та висока імпортозалежність їх від так званого критичного імпорту не залишають сумнівів у тому, що загальний вектор дії зовнішньоекономічної складової не відповідає потребам стабілізації та розвитку економіки нашої держави. Будь-яке небажане коливання кон'юнктури світових товарних ринків може привести виробників на рівень банкрутства.

«Очевидно, що успішний розвиток ЗЕД, а з ним і здійснення ефективної інтеграції країни у світове господарство, залежить від вирішення багатьох її проблем. Це передбачає всебічне дослідження цілісної природи даного явища на основі зарубіжного та вітчизняного досвіду [7, 131-134 с.]».

«У розвитку зовнішньоекономічної діяльності особливу роль відіграє держава. Це, в першу чергу, пояснюється загальними причинами, які криються

в характері економіки [8, 25 с.]». Як відомо, в періоди змін в економічних підвалинах суспільства активність держави в економічній сфері має значення, яке важко переоцінити.

«Дія зазначених причин значною мірою посилюється однією з суттєвих особливостей зовнішньоекономічної діяльності. Справа в тому, що вона є сферою, в якій переплітається більшість економічних інтересів. У ній безпосередньо проявляється національний інтерес і найбільш відчутно виявляються відмінності між ЗЕД та іншими видами економічної діяльності. Ринок не може забезпечити узгоджену діяльність цих сфер без активної участі держави, без його регулюючого впливу на процеси, що протікають у зовнішньоекономічній сфері [9]».

Зовнішньоекономічна діяльність впливає на розвиток економіки в цілому:

1) завдяки одержанню валютного виторгу від експорту. Валютний виторг дозволяє оплачувати імпорт;

2) сприяє підвищенню технічного рівня виробництва за рахунок імпорту сучасної техніки та технологій;

3) сприяє розвитку економіки за рахунок довгострокового виробничого співробітництва й стабільних зв'язків між іноземними партнерами по спільній діяльності у виробництві конкурентоздатної продукції й виходу з нею на світові ринки;

4) відіграє роль прискорювального фактора, що сприяє підвищенню рівня і якості життя.

Значення зовнішньоекономічної діяльності в розвитку всіх країн постійно зростає. Історичний досвід підтверджує вигідність розширення участі країн у міжнародному поділі праці і різноманітних формах міжнародного бізнесу. І навпаки, згортання зовнішньоекономічної діяльності неминуче призводить до уповільнення соціально-економічного розвитку країни, виникнення складних проблем, які неможливо вирішити не лише в економіці, але і в інших сферах суспільного життя. Тому процес глобалізації та інтернаціоналізації

господарського життя можна вважати закономірним з огляду на посилення взаємозалежності між країнами і зростаючу схожість їх економік.

«У сучасному світі дуже чітко простежується тенденція до інтеграції в міжнародному економічному просторі. Доказ цього – тісна взаємозалежність виробництва і міжнародної торгівлі. Сьогодні більшість товарів надходить на ринок через зовнішню торгівлю або виготовляється з використанням складників, що завозяться з-за кордону [10]».

Процеси економічної інтеграції неоднозначні. Спостерігається підвищення ефективності виробництва за рахунок поглиблення спеціалізації. Завдяки зростанню торгівлі посилюється економічна активність у багатьох країнах.

«Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) пов'язаний із застосуванням загальних ідей і концепцій менеджменту у всіх формах зовнішньоекономічної діяльності (експорті й імпорті товарів і послуг, лізингових операціях, прямому інвестуванні). Сутність менеджменту зовнішньоекономічної діяльності полягає в комплексному дослідженні та моделюванні міжнародного середовища у поєднанні з налагодженою взаємодією всіх підрозділів і посадових осіб організації чи установи в інтересах продуктивного досягнення визначених зовнішньоекономічних стратегій [11, 384 с.]».

«Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності тісно пов'язаний із міжнародним менеджментом. Останній є не що інше, як управління транснаціональними компаніями. Оскільки зовнішньоекономічна діяльність включає взаємодію національних і транснаціональних компаній, то вона передбачає взаємодію зовнішньоекономічних підрозділів із міжнародними відділеннями багатонаціональних корпорацій [12, 472 с.]». При цьому для транснаціональних компаній пріоритетне значення має універсальний міжнародний підхід, а дії в кожній із країн є наслідком цього підходу. Зовнішньоекономічна діяльність у цьому відношенні суперечлива за своєюприродою: головним є репрезентування внутрішньонаціональних

операцій компанії, а міжнародна діяльність є наслідком внутрішньонаціональних успіхів.

Щодо таких категорій, як міжнародні фінанси, міжнародна логістика, міжнародне право та ін., то кожна з них має власні функціональні основи і закономірності. Міжнародні аспекти при цьому відіграють визначальну роль. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств будь-якої країни не може ігнорувати закономірності здійснення кожної зі згаданих функцій міжнародного бізнесу: фінансів, логістики, права, персоналу та ін. Тому менеджмент зовнішньоекономічної діяльності базується на функціональних складових міжнародного бізнесу такою мірою, якою це має відношення до операцій даного підприємства. При цьому сам менеджмент зовнішньоекономічної діяльності ґрунтується на визначених принципах.

1.2. Принципи здійснення, суб'єкти та об'єкти зовнішньоекономічної діяльності

Принципи ЗЕД можна згрупувати таким чином: загальні, специфічні і національні.

«Загальні принципи зовнішньоекономічної діяльності – це невелика кількість загальновизнаних правил, що стали своєрідними загальновідомими істинами (аксіомами), яких дотримуються всі учасники міжнародних ділових операцій. І хоча в різноманітних виданнях набір цих принципів може відрізнятися, однак у кінцевому результаті вони зводяться до трьох головних: науковість, системність, взаємовигідність [13, 70-75 с.]».

«Принцип науковості ЗЕД означає, що розвиток цієї діяльності здійснюється відповідно до об'єктивних економічних законів; принцип системності ЗЕД – що між окремими її складовими існують міцні взаємозв'язки; принцип взаємовигідності ЗЕД означає, що кожний партнер, який бере участь у міжнародних операціях, одержує свій прибуток [14, 136-138 с.]».

Крім наведених загальних принципів управління ЗЕД багато специфічних принципів, яких також слід дотримуватися.

Специфічні принципи ЗЕД закріплені у відповідних міжнародних правових актах і є обов'язковими для виконання всіма державами, що підписали той або інший акт.

Найбільш повний перелік принципів організації міжнародних економічних відносин відображає Хартія економічних прав і обоє 'язків держав – документ, прийнятий IV Спеціальною Сесією Генеральної Асамблеї ООН (1974), отже, зазначені вище принципи такі:

- суверенітет;
- територіальна цілісність і політична незалежність держав;
- суверенна рівність усіх держав;
- ненапад і невтручання у внутрішні справи;
- взаємна і справедлива вигода;
- мирне співіснування;
- рівноправність і самовизначення народів;
- мирне регулювання спорів;
- усунення несправедливості, що виникає в результаті застосування сили і позбавляє націю засобів для її нормального розвитку;
- сумлінне виконання міжнародних зобов'язань;
- повага до прав людини та основних свобод;
- відсутність прагнення до гегемонії в сферах впливу;
- сприяння міжнародній соціальній справедливості;
- міжнародне співробітництво з метою розвитку;
- вільний доступ до морів для країн, що їх не мають.

«Національні принципи ЗЕД закріплюються в законодавчих актах відповідних країн. Оскільки всі країни використовують тією чи іншою мірою механізми державного регулювання ЗЕД, то існує і відповідна правова основа таких дій [15, 288 с.]».

Ознаки ЗЕД:

а) за своєю сутністю вона є господарською діяльністю, тобто "діяльністю суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямованою на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність";

б) ця діяльність побудована на відносинах між суб'єктами господарювання, що перебувають під юрисдикцією різних держав;

в) вона може здійснюватися як на території конкретної країни, так і за її межами, як з перетином митного кордону, так і без такого перетину.

«ЗЕД притаманні загальні ознаки господарської діяльності (виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг; діяльність здійснюється на професійних засадах; отримання прибутку). Належність зовнішньоекономічних відносин до господарських визначає і методологію регулювання цих відносин [16, 299-308 с.]».

Методи ЗЕД:

а) метод автономних рішень суб'єктів господарювання (добровільно вступати в зовнішньоекономічні зв'язки; здійснювати будь-які види ЗЕД і зовнішньоекономічні операції, окрім заборонених законом; укладати зовнішньоекономічні договори та визначати зобов'язання за ними в межах законодавства тощо);

б) метод владних приписів, згідно з яким діяльність суб'єктів господарювання підпорядковується обов'язковим моделям правовідносин, визначеним законодавством (необхідність отримання експортних або імпортних ліцензій; дотримання порядку розрахунку в іноземній валюті; дотримання порядку та строків проведення окремих видів зовнішньоекономічних операцій);

в) метод рекомендацій, згідно з яким держава регулює поведінку суб'єктів господарських відносин шляхом рекомендованих моделей відповідних правовідносин.

Суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності є суб'єкти господарської діяльності та іноземні суб'єкти господарської діяльності, що здійснюють

господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію в зовнішньоекономічній сфері, мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

«Суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності можуть бути всі суб'єкти господарської діяльності: господарські організації; звичайні громадяни, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці; філії, представництва, інші відокремлені підрозділи господарських організацій (структурні одиниці), утворені ними для здійснення господарської діяльності; зовнішньоекономічні організації, утворені органами державної влади або органами місцевого самоврядування [17, 272 с.]».

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності класифікуються за правовим статусом, за місцем перебування та здійснення зовнішньоекономічної діяльності, за належністю капіталу тощо.

За правовим статусом суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності можуть бути:

- фізичні особи;
- юридичні особи;
- об'єднання фізичних, юридичних, фізичних та юридичних осіб, що не є юридичними особами;
- структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, що не є юридичними особами.

«Об'єктами зовнішньоекономічної діяльності є різноманітні види господарської діяльності, які здійснюються в зовнішньоекономічній сфері. За функціональною ознакою види зовнішньоекономічної діяльності складаються з наукової, виробничої, торгівельної діяльності та інших видів діяльності [18, 39-41 с.]».

«Наукова діяльність – сфера розумової діяльності, в якій здійснюються розробка і теоретична систематизація знань про дійсність, що

використовуються для підвищення ефективності виробництва матеріальних і духовних благ. Ця сфера передбачає взаємозв'язок між науково-дослідними і дослідно-конструкторськими роботами, з одного боку, масовим виробництвом – з іншого [19, 111-118 с.]». В зовнішньоекономічній сфері такий зв'язок забезпечується здійсненням наукової, науково-технічної, науково-виробничої та іншої кооперації з іноземними суб'єктами господарської діяльності.

Перетворення науки на важливу продуктивну силу суспільства виявляється у швидкому зростанні в більшості розвинутих країн світу витрат на науку.

«Виробнича діяльність – процес взаємодії між людьми, їх вплив на природу й формування рис і здібностей людини, необхідних для створення матеріальних і духовних благ та послуг. Виробництво матеріальних благ характеризується знаряддям праці; взаємодією людини з природою, засобами виробництва і людьми, які володіють виробничим досвідом і приводять у рух ці засоби виробництва тощо. В зовнішньоекономічній сфері вирішення зазначених питань забезпечується здійсненням виробничої з іноземними суб'єктами господарської діяльності [20, 118-121 с.]».

«Торгівельна діяльність – діяльність з виконання посередницьких функцій між виробництвом і споживанням, яка дає змогу створені у суспільстві блага довести до споживачів. Торгівля є самостійною галуззю, що здійснює діяльність із купівлі-продажу товарів. Міжнародна торгівля займає особливе місце в системі господарських зв'язків, міжнародних економічних відносин. Масштаби міжнародної торгівлі постійно зростають. Міжнародна торгівля визнає всі види міжнародного співробітництва, включаючи міжнародну виробничу діяльність, міжнародний обмін технологічними новинами, активною торгівельною діяльністю на міжнародному та внутрішньому рівні [21, 171-175 с.]».

«Товар – будь-яка продукція, послуги, роботи та інші майнові права, призначені для продажу [22, 166с.]».

Щодо першого розділу можна дійти такого висновку, що постійні корисні державні зміни політики сприятимуть позитивним зрушенням у зовнішньоекономічній діяльності. Адже вона дозволить забезпечити збалансованість різних сфер економіки й рівноваги внутрішнього ринку, стимулюватиме прогресивні структурні зміни в економіці, зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів економічної діяльності, створить особливі пільгові умови для інтеграції економіки держави в систему світового поділу праці та надасть рівні можливості суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз міжнародної торгівлі товарами та послугами в Україні

Оскільки зовнішня торгівля провідна в Україні, ми її досліджуємо. «Міжнародна торгівля послугами набуває все більшого значення і стає предметом уваги з боку провідних спеціалістів світу. У багатьох країнах торгівля послугами займає значне місце в обсязі міжнародної торгівлі. Це викликано науково-технічним прогресом у сфері матеріального виробництва, поглибленням міжнародного поділу праці і ростом соціально-економічних потреб багатьох країн. Функціонування ринку послуг в сучасних умовах є дуже важливим і актуальним [23, 256 с.]».

«Міжнародна торгівля послугами володіє рядом особливостей у порівнянні з традиційною товарною торгівлею. Вона має свою специфіку (невідчутність, нерозривність виробництва і споживання, неоднорідність або мінливість якості, нездатність послуг до збереження). На відміну від операцій з товарами вони не підлягають митному контролю. Послуги можуть бути капіталомісткими чи наукомісткими, мати промисловий характер або задовольняти особисті потреби, можуть бути некваліфікованими або вимагати дуже високого рівня кваліфікації виконавців [24, 121-129с.]».

«У січні–лютому 2023р. експорт товарів становив 6459,4 млн.дол. США, або 57,2% порівняно із січнем-лютим 2022р., імпорт – 10172,2 млн.дол., або 82,1%. Негативне сальдо склало 3712,8 млн.дол. (у січні–лютому 2022р. також негативне – 1082,7 млн.дол.) [25]».

«Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,64 (у січні–лютому 2022р. – 0,91) [25]».

Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 206 країн світу.

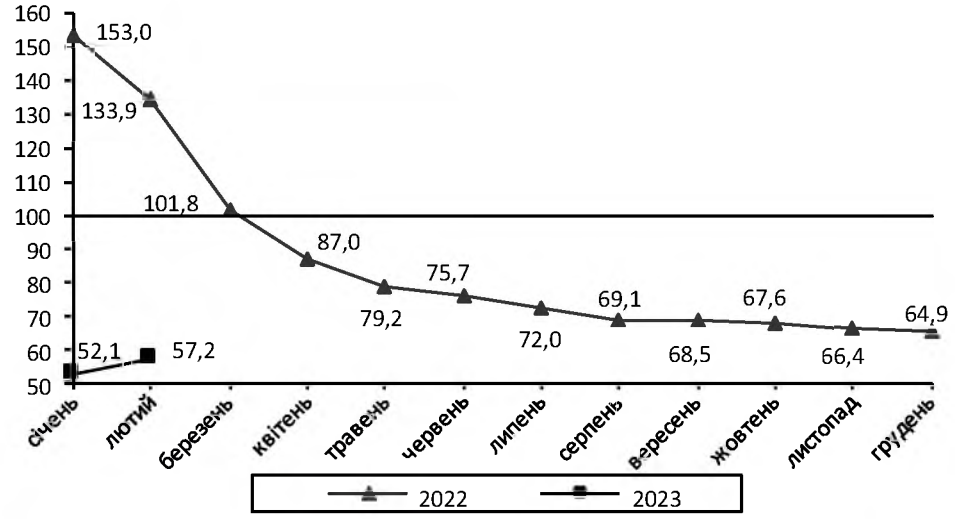

Рис. 2.1. «Темпи зростання (зниження) експорту товарів (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)». Джерело: URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Можемо зробити висновок, що в період 2022 року щороку відбувалося зниження експорту товарів України до інших країн, найважливіша причина в цьому – повномасштабне вторгнення сусідської країни. Порівнюючи січень та грудень 2022 року, експорт знизився в два рази. Однак, аналізуючи 2023 рік, можна сказати, що експорт почав підвищуватися і в лютому збільшився на 5,1%, що показує плідну роботу держави, не дивлячись на складну ситуацію.

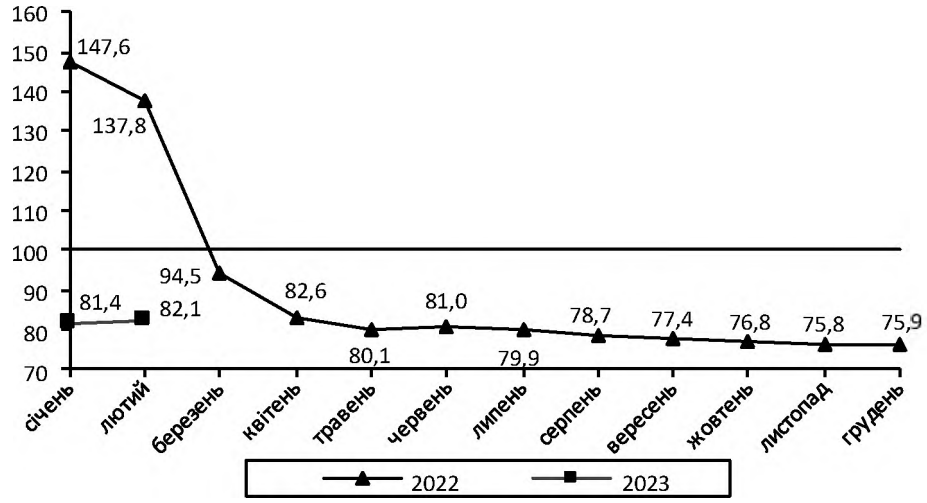

Рис. 2.2 «Темпи зростання (зниження) імпорту товарі (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)». Джерело: https://www.ukrstat.gov.ua/

Дивлячись на даний рисунок, зробимо наступні висновки: від січня 2022 року до червня можемо побачити спад імпорту на 1,8%, однак у червні імпорт піднявся на 1%, але знову від липня до грудня відбувалося падіння, проте майже трималося одного рівня, тільки у грудні імпорт підвищився на 0,1%. Щодо 2023 року, можемо побачити імпорт виріс в лютому на 0,7%.

Таблиця 2.1

«Сезонно скориговані щомісячні обсяги експорту-імпорту товарів».

(млн.дол. США)

Період	Експорт		Імпорт		Сальдо	
	сезонно скориговані дані	фактичні дані	сезонно скориговані дані	фактичні дані	сезонно скориговані дані	фактичні дані
Березень 2022	2543,2	2646,3	1692,1	1765,6	851,1	880,7
Квітень 2022	2729,3	2640,9	2798,7	2606,2	–69,4	34,7
Травень 2022	2797,9	2905,3	3880,4	3731,2	–1082,5	–825,9
Червень 2022	3232,5	3156,5	4951,4	4732,6	–1718,9	–1576,1
Липень 2022	3077,2	2905,9	4584,8	4641,3	–1507,6	–1735,4
Серпень 2022	3114,8	3348,7	4262,4	4532,1	–1147,6	–1183,4
Вересень 2022	4013,8	4135,6	4460,3	4651,8	–446,5	–516,2
Жовтень 2022	3752,6	3796,3	4788,4	4875,0	–1035,8	–1078,7
Листопад 2022	3588,7	3824,8	4895,5	5282,2	–1306,8	–1457,4
Грудень 2022	3447,4	3486,5	5380,4	6070,8	–1933,0	–2584,3
Січень 2023	3380,5	3128,4	5610,2	5042,1	–2229,7	–1913,7
Лютий 2023	3542,6	3331,0	5790,1	5130,1	–2247,5	–1799,1

Розроблено автором за джерелом: URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

У лютому 2023р. порівняно із січнем 2023р. сезонно скориговані обсяги експорту зросли на 4,8%, імпорту також зросли – на 3,2%. Сезонно скориговане сальдо зовнішньої торгівлі у лютому 2023р. було негативним і становило 2247,5 млн.дол. США. У січні 2023р. також негативне – 2229,7 млн.дол. США.

Таблиця 2.2

«Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами у січні–лютому 2023 року»

	Експорт			Імпорт			Сальдо
	тис.дол. США	у % до січня-лютого 2022	у % до загального обсягу	тис.дол. США	у % до січня-лютого 2022	у % до загального обсягу	
Україна	**6459367,0**	**57,2**	**100,0**	**10172201,92**	**82,1**	**100,0**	**-3712834,9**
у тому числі							
Вінницька	280698,8	109,5	4,3	101272,4	85,7	1,0	179426,4
Волинська	149722,2	115,3	2,3	428336,7	138,2	4,2	-278614,5
Дніпропетровська	691417,3	46,4	10,7	682902,2	66,7	6,7	8515,1
Донецька	35216,2	42,3	0,5	27755,3	31,1	0,3	7460,9
Житомирська	140623,3	104,2	2,2	238972,9	201,1	2,3	-98349,6
Закарпатська	266901,0	85,1	4,1	220725,0	78,0	2,2	46176,0
Запорізька	190157,0	12,1	2,9	105946,0	16,2	1,0	84211,0
Івано–Франківська	83314,1	41,5	1,3	75257,0	37,0	0,7	8057,1
Київська	202687,8	40,9	3,1	565156,8	60,1	5,6	-362468,9
Кіровоградська	175061,6	95,7	2,7	32436,3	64,3	0,3	142625,3
Луганська	1409,5	26,0	0,0	5646,2	75,9	0,1	-4236,7
Львівська	519533,9	97,0	8,0	952128,2	107,2	9,4	-432594,3
Миколаївська	218329,7	38,9	3,4	74802,3	22,5	0,7	143527,4
Одеська	425643,4	141,2	6,6	382568,4	105,3	3,8	43075,0
Полтавська	241994,6	49,9	3,7	127194,4	39,2	1,3	114800,2
Рівненська	99862,1	81,4	1,5	98263,3	95,4	1,0	1598,8
Сумська	113663,9	63,3	1,8	81082,6	48,7	0,8	32581,3
Тернопільська	147760,0	115,1	2,3	85821,7	116,8	0,8	61938,3
Харківська	118186,5	44,1	1,8	218335,7	66,1	2,1	-100149,2
Херсонська	8508,9	25,7	0,1	11029,1	60,7	0,1	-2520,2
Хмельницька	144468,5	80,7	2,2	104578,2	89,8	1,0	39890,3
Черкаська	261306,2	125,8	4,0	108282,1	86,1	1,1	153024,1
Чернівецька	46573,6	138,4	0,7	83372,5	206,8	0,8	-36798,9
Чернігівська	162842,3	79,3	2,5	42154,7	51,5	0,4	120687,6
м.Київ	1708277,9	53,6	26,4	4297444,1	85,9	42,2	-2589166,2

Розроблено автором за джерелом: URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Розглянемо міжнародну торгівлю товарами та послугами України з країнами ЄС, тому що це актуально через те, що Україна прагне долучитися до Європейського Союзу і робить все можливе, аби здобути статус повноправного члена. У рамках поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС експорт та імпорт послуг України в період 2013-2020 років демонстрували тенденції, пов'язані з загальним станом розвитку української економіки. Одним з наслідків політичної та економічної криз 2014-2015 років стало драматичне падіння обсягів міжнародної торгівлі товарами та послугами України, в тому числі й з ЄС. «Відтак, обсяг експорту послуг до ЄС впав до мінімального значення у 2,9 млрд дол. США у 2015 році, а імпорту – до 2,4 млрд дол. США у 2016 році [25]».

«ПВЗВТ набула чинності 1 січня 2016 позитивно вплинувши на динаміку та відновлення торгівлі послугами. Відновлення докризових обсягів експорту послуг до ЄС зайняло 4 роки, тому у порівнянні з 2013 роком він зріз лише на 6,5% та становив 4,5 млрд дол. США у 2019 році. У 2020 році експорт послуг до ЄС втримався на рівні 2019 р. Водночас імпорт європейських послуг все ще залишається нижчим за докризовий рівень. У 2019 році обсяг імпорту послуг з ЄС відновився до 3,7 млрд дол. США, що на 11,5% менше за показник 2013 року. У 2020 році імпорт послуг з ЄС до України знову впав на більше, ніж на 20% [26]».

«Зростання експорту послуг з України до ЄС було вищим у порівнянні зі зростанням експорту до інших країн. Експорт послуг з України до ЄС почав зростати у 2016 році й протягом наступних 4 років зростав в середньому на 13,2% в рік – загалом на 52,6%. Зростання експорту послуг до решти країн світу за цей період було в середньому на рівні 15,9% в рік [27]».

Послуги, експорт яких з України до ЄС показав найбільше зростання протягом 2013-2019 років, включають: Послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги – загалом зросли на 88,0%, 489,9 млн дол. США, Послуги з переробки матеріальних ресурсів - зросли на 71,9%, 443,8 млн

дол. США та Послуги з будівництва – у відносному вимірі зросли найбільше на 128,6%, що в абсолютному значенні становить лише 33,0 млн дол. США.

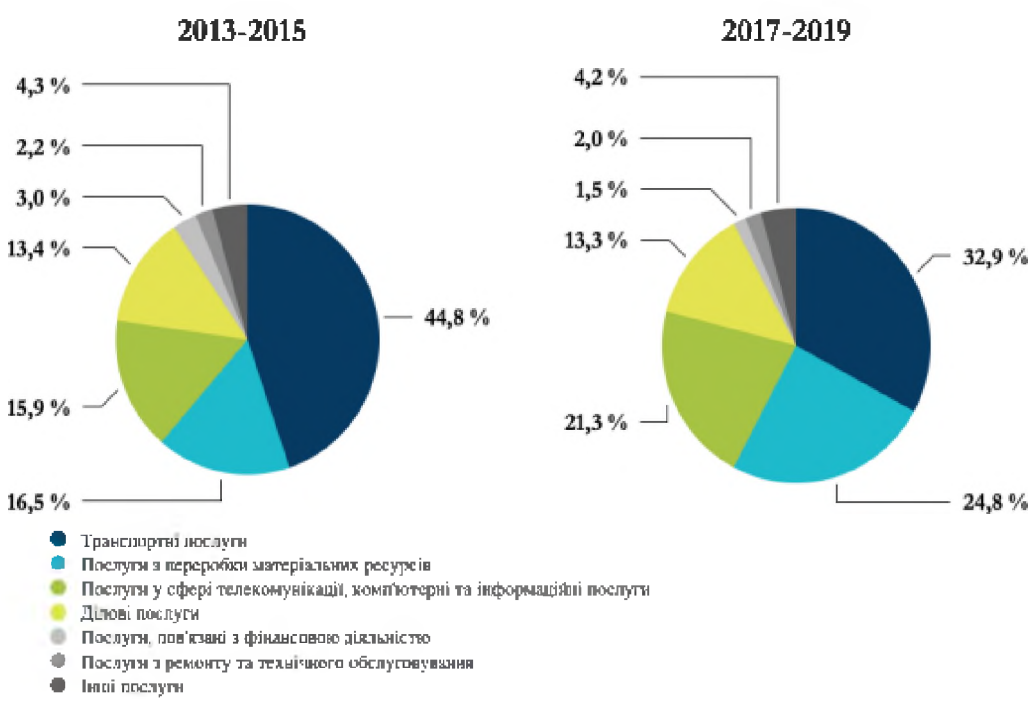

Рис. 2.3 «Зміна структури експорту до ЄС за розділами (2013-2015 і 2017-2019)». Джерело: URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Сектор послуг у сфері телекомунікацій, комп'ютерних та інформаційних послуг є одним із найбільш перспективних секторів експорту до ЄС. Протягом 2013-2019 років він зростав швидше за загальний експорт послуг до ЄС завдяки Комп'ютерним та Інформаційним послугам, експорт яких до ЄС зріс у 2,1 та 3,4 раза відповідно за цей період. Обсяг експорту цього сектору до ЄС майже у 3 рази перевищив обсяг європейського імпорту сектору за підсумками 2019 року. Також це єдиний сектор, який продемонстрував значне нарощення експорту до ЄС у 2020 році, а саме на 400,7 млн дол. США або на 38%.

«Ділові послуги загалом скоротились на 5,9% за 2013-2019 роки (або на 38,7 млн дол. США). Проте після початку дії ПВЗВТ середньорічні темпи скорочення -12,9% (2013-2015) прискорились до середньорічного зростання 23,5% (2017-2019) [28, 188-195 с.]». В межах цього розділу спостерігалася різна динаміка для окремих видів послуг – експорт Наукових та технічних послуг,

Послуг, пов'язаних з торгівлею, та посередницьких послуг та Інших ділових послуг зріс суттєво зріс у порівнянні з 2013 роком (понад 50%), тоді як Послуги дослідження та розробки, Професійні та консалтингові послуги відновлюються повільніше і ще не досягли рівня 2013 р.

Транспортні послуги також загалом скоротились на 32,9% за 2013-2019 роки (або на 667,0 млн дол. США), причому найбільше скоротилися послуги Залізничного, Морського та Повітряного транспорту. Попри негативний результат, після початку дії ПВЗВТ середньорічні темпи скорочення з -14,8% (2013-2015) прискорились до середньорічного зростання 6,9% (2017- 2019). З усіх послуг цього розділу найшвидше відновлювалися Поштові й кур'єрські послуги та Послуги повітряного й автомобільного транспорту.

«Крім того, у 2017-2019 роках середньорічні темпи зростання експорту до ЄС перевищили 50% для таких послуг: Роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності та Послуги приватним особам, культурних та рекреаційних послуг, а для Послуг, пов'язаних з подорожами – перевищили 20,0%. Прискорення середніх темпів зростання експорту цих секторів після укладення ПВЗВТ свідчить про розвиток вітчизняних креативних бізнесів та їхній вихід на ринок ЄС, а також інтенсифікацію туристичних потоків Україна-ЄС у результаті укладення безвізового режиму у 2017 році [29]».

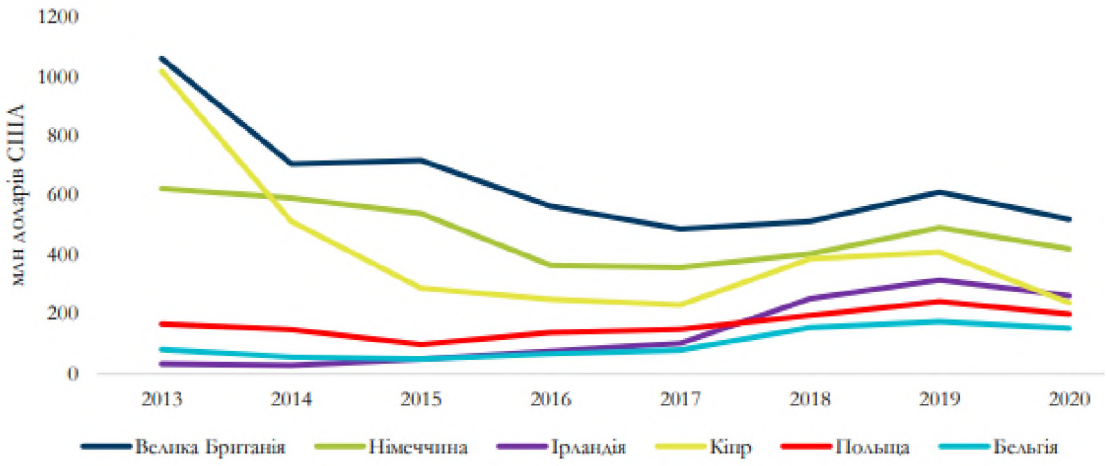

Рис. 2.4 «Основні партнери України щодо імпорту послуг серед країн ЄС, млн дол. США». Джерело: URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

До основних напрямів українського імпорту послуг серед країн ЄС належать Велика Британія, Німеччина, Кіпр, Польща та Ірландія. (протягом 2018-2020 років Велика Британія складала в середньому 16,1% українського імпорту послуг з ЄС). Імпорт послуг до України з основних країн-партнерів після 2016 року зростав трохи повільніше. Польща – у середньому 36,4% на рік, Кіпр – 10,6% на рік, Велика Британія – 3,7% на рік та Німеччина – 2,2% на рік. Проте, за 2016-2019 рр. значно зросли обсяги імпорту послуг до України з Ірландії – на 239,5 млн доларів США, зростаючи щороку у середньому на 134,1% (в основному за рахунок ділових послуг та послуг, пов'язаних із використання інтелектуальної власності).

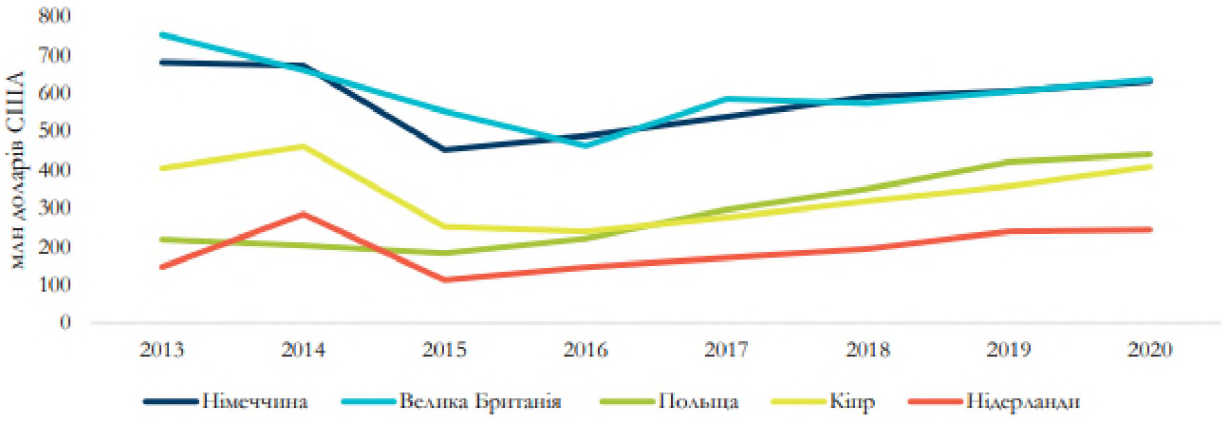

Рис. 2.5 «Основні партнери України щодо експорту послуг серед країн ЄС, млн дол. США». Джерело: URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

«До основних напрямів українського експорту послуг серед країн ЄС належать Німеччина, Велика Британія, Польща, Кіпр та Нідерланди. Разом ці 5 країн становлять більше, ніж 50% від загального обсягу експорту послуг України на європейський ринок (протягом 2018-2020 років Велика Британія складала в середньому 13,8% українського експорту послуг до ЄС). Обсяги експорту до усіх цих країн після початку дії ПВЗВТ, крім Великої Британії, мали швидкі темпи зростання. Найшвидше протягом 2016-2019 років зростав експорт до Польщі - у середньому на 32,8% на рік, Нідерландів – 28,4% на рік, а

також Кіпру та Німеччини – 10,5% та 8,5% відповідно. Темпи зростання експорту до Великої Британії становили у середньому 2,3% на рік [30]».

Отже, можемо зробити висновок, що експорт та імпорт товарів в Україні мав коливальний характер: впродовж 2022 року стрімко експорт та імпорт стрімко падали, але на початку 2023 року почали зростати, а це вказує, що держава важко та старанно працює, аби налагодити свою економіку; у результаті переорієнтації українського експорту послуг на європейський ринок, ЄС за підсумками 2019 та 2020 років був ключовим ринком (з часткою понад 40%) для експорту таких послуг, як: Комп'ютерні послуги, Автомобільні перевезення, Послуги з переробки матеріальних ресурсів, Поштові та кур'єрські послуги, Послуги будівництва, Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю, Інформаційні послуги, Професійні та консалтингові послуги, Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги; у розрізі імпорту інших секторів послуг з ЄС найбільші темпи зростання у періоді після укладання ПВЗВТ показали такі сектори як Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги (докризові обсяги імпорту 2013 року не були відновлені), Послуги, пов'язані з подорожами (докризові обсяги імпорту 2013 року були відновлені) та Роялті та інші послуги пов'язані з використанням інтелектуальної власності (докризові обсяги імпорту 2013 року не були відновлені). Така динаміка додатково свідчить про активізацію двосторонньої торгівлі послугами між Україною та ЄС у туризмі та креативних сферах.

2.2. Оцінка інвестиційної діяльності України як форма ЗЕД

Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежить соціальноекономічна динаміка, ефективність залучення в світовий поділ праці, можливості модернізації на цій основі національної економіки.

«Відповідно до українського законодавства іноземні інвестиції - цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [31, 146-151 с.]».

Україну можна вважати інвестиційно привабливою країною для інвестування, опираючись на такі фактори:

1) наявність високого природо-ресурсного потенціалу;

2) культурна спорідненість з іншими європейськими та північноамериканськими країнами;

3) високий рівень освіти населення і належна професійна підготовка;

4) великий споживчий ринок, що наздоганяє ринок високо розвинутих держав.

«За даними Національного банку України обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України (залишків) (інструменти участі в капіталі та боргові інструменти) станом на 31.12.2021 року становив 64 163,2 млн дол. США [25]».

Профіцит поточного рахунку платіжного балансу у 2022 році становив 8.0 млрд дол. США (5.0% від ВВП) порівняно з дефіцитом у 3.9 млрд дол. США (1.9% від ВВП) у 2021 році. Профіцит сформувався головним чином завдяки отриманню грантів від міжнародних партнерів і скороченню виплат за інвестиційними доходами. Водночас суттєво розширився дефіцит товарів та послуг за рахунок значного зниження експорту порівняно з імпортом та значних витрат громадян України, які перебувають за кордоном.

Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності.

Станом на 31.12.2021 найвагоміші обсяги прямих інвестицій (залишків) були спрямовані до підприємств промисловості – 44,0% та установ та організацій, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 15,0%.

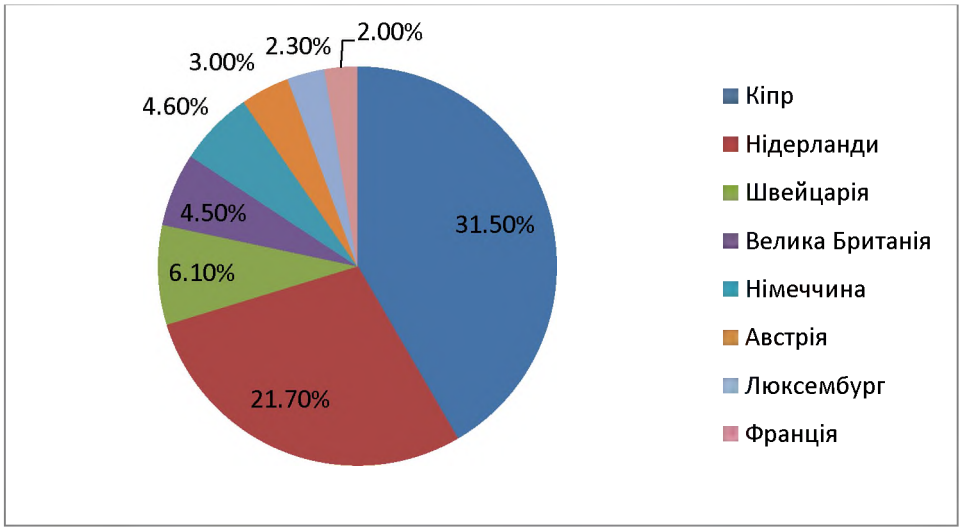

Рис. 2.6. «Основні країни-інвестори України». Розроблено автором за джерелом: URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у січні-грудні 2021 року складають 508 217,0 млн грн. Індекс капітальних інвестицій становить 110,8 відс. до відповідного періоду попереднього року.

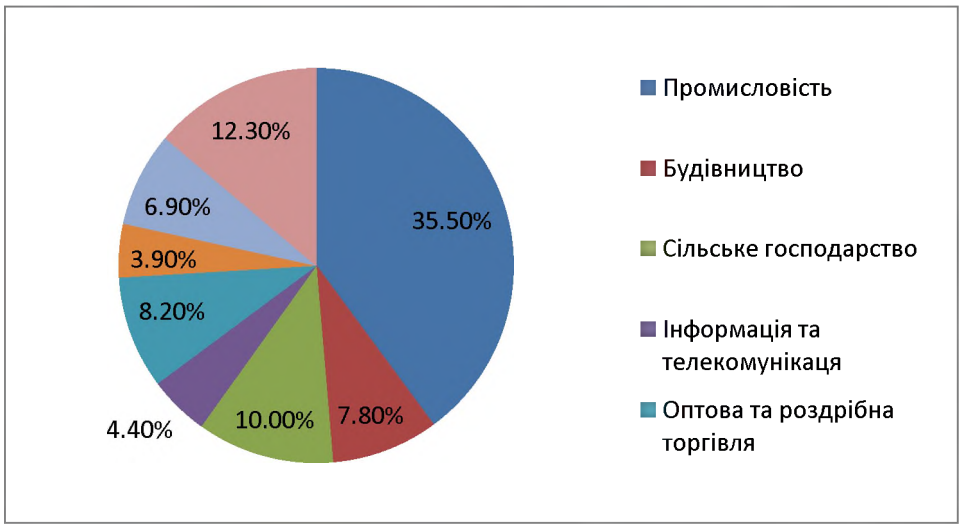

Рис. 2.7. «Провідні сфери економічної діяльності за обсягами освоєння капітальних інвестицій, у січні-грудні 2021 року». Розроблено автором за джерелом: URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у січні-грудні 2021 року освоєно 68,6 відс. капіталовкладень.

Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 5,0%.

«За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 17,6% капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 0,1% усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 5,4%. Інші джерела фінансування становлять 3,3% [32, 172 с.].

З метою стимулювання залучення в економіку України стратегічних інвесторів, підвищення інвестиційної привабливості України, створення нових високооплачуваних робочих місць, а також зростання конкурентоспроможності економіки через запровадження державної підтримки великих інвестиційних проектів прийнято Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні».

Ще одним механізмом залучення інвестицій є індустріальні парки - це потенційні промислові майданчики для релокації компаній із інших країн з метою диверсифікації ланцюгів поставок, що вирішують питання скорочення часу до початку роботи (Time-to-Market) компаній беручи до уваги час, необхідний для пошуку оптимальної локації, початку будівництва і введення об'єктів в експлуатацію.

Державно-приватне партнерство є одним з ефективних інструментів залучення додаткових інвестицій у державний сектор економіки України та одночасно з цим є дієвим механізмом, який сприяє розвитку відносин між державними органами та бізнесом. Держава гарантує додержання встановлених законодавством України умов для провадження діяльності приватних партнерів, пов'язаної з виконанням договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства, додержання прав і законних інтересів приватних партнерів.

«Однією з форм здійснення державно-приватного партнерства є концесія, що передбачає надання концесієдавцем концесіонеру права на створення та/або будівництво (нове будівництво, реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт та технічне переоснащення), та/або управління (користування, експлуатацію, технічне обслуговування) об’єктом концесії, та/або надання суспільно значущих послуг у порядку та на умовах, визначених концесійним

договором, а також передбачає передачу концесіонеру переважної частини операційного ризику, що охоплює ризик попиту та/або ризик пропозиції [33, 39-44 с.]».

Таблиця 2.3

«Структура капітальних інвестицій в Україні за джерелами фінансування»

Джерела фінансування капітальних інвестицій	Структура капітальних інвестицій у %		
	2018	2019	2020
Капітальні інвестиції, усього	100,0	100,0	100,0
У тому числі за рахунок: - коштів державного бюджету	2,3	3,4	4,0
- коштів місцевих бюджетів	7,1	9,3	8,7
- власних коштів підприємтв та організацій	69,4	69,1	8,7
- кредитів банків та інших позик	7,1	6,6	6,7
- коштів іноземних інвесторів	2,9	1,4	0,3
- коштів населення на будівництво житла	8,9	7,3	6,4
- інших джерел фінансування	2,3	2,9	2,6

Розроблено автором за джерелом URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Дані таблиці 2.3 показують, що за три роки в структурі капітальних інвестицій в Україні за джерелами фінансування відбулися суттєві зміни. Найбільшу суму капітальних вкладень становлять власні кошти підприємств та організацій, частка яких в загальному обсязі капітальних інвестицій в 2020 році зросла порівняно з попередніми роками і склала 71,3 %. Також необхідно відмітити такі сприятливі зміни, як збільшення частки капітальних інвестицій за рахунок коштів державного бюджету, частка яких в 2018 році становила 2,3 % загального обсягу, в 2019 році вона збільшилась до 3,4 %., а в 2020 році вже становила 4,0 %. Частка капітальних інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів в 2019 році порівняно з 2018 роком зросла до 9,3 %, але в 2020 році декілька зменшилась і становила 8,7 % загальної суми інвестицій. Це свідчить про можливості місцевих органів влади більше коштів залучати в місцеві та регіональні проекти.

У той же час зменшилась частка капітальних інвестицій за рахунок кредитів банків та інших позик, тобто банківська сфера не створює умов для можливостей кредитування інвестиційних проектів. Також зменшилась часка коштів населення на будівництво житла – з 8,9 % у 2018 році до 6,4 % у 2020 році, на що в свою чергу вплинули труднощі з тримання банківських кредитів. Дійсно негативними змінами в структурі капітальних вкладень є значне скорочення інвестицій за рахунок коштів іноземних інвесторів: якщо в 2018 році кошти іноземних інвесторів складали 2,9 % загального обсягу капітальних інвестицій, то в 2020 році всього 0,3 %. Це ще раз підтверджує висновки про те, що більшість іноземних інвесторів не ризикують вкладати кошти в економіку України.

Важливу роль для залучення іноземних інвестицій відіграє інвестиційна привабливість. Інвестиційна привабливість України має свої позитивні та негативні сторни.

Таблиця 2.4

«Порівняння інвестиційної привабливості України»

Позитивне	Негативне
Стратегічне географічне положення (Україна розташована в центральній частині між Європою та Азією);	Високий геополітичний ризик;
Багаті природні ресурси (значні запаси залізної руди і марганцю);	Нестабільна економіка (високий рівень інфляції та вразливість обмінного курсу);
Розвинене сільське господарство (55% орних земель);	Слабка правова база та бізнес-середовище (корупція, монополії, слабкі права власності, неефективні державні послуги);
Угода про асоціацію та вільну торгівлю з ЄС, кандидатство у члени ЄС (надає Україні преференційний доступ до ринку);	Високий рівень державного боргу (збільшення в 2021 році до 58,4%, у 2022 році до 62,8% ВВП);
Один із найбільших ринків Європи;	Збільшення рівня безробіття та бідності.
Кваліфікована та недорога робоча сила;	
Якісна система освіти (велика кількість кваліфікованих спеціалістів у сфері високих технологій).	

Розроблено автором за джерелом: URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Пожвавлення інвестиційної діяльності є одним із основних факторів реформування національних економік для досягнення ними структурних перетворень. Оскільки поточні завдання пов'язані із оновленням основних засобів та покращенням якісних показників інноваційного розвитку на мікро- та макро- рівнях, економічне зростання не можливо досягти без ефективного залучення інвести-ційних ресурсів. Розглянемо динаміку обсягів капітальних інвестицій в економіку України за останні роки

Рис. 2.8 «Обсяги капітальних інвестицій в Україні». Джерело: https://www.ukrstat.gov.ua/

У 2017–2019 рр. відбувалось збільшення обсягів капітальних інвестицій, а, відтак, зростання інвестиційної діяльності в Україні. Проте, у 2020 році відбулося падіння обсягів інвестицій внаслідок зниження економічної активності на тлі початку пандемії Covid-19. Проте, у 2021 році капітальні інвестиції зросли на 32,6% у порівнянні з попереднім роком та склали 12,3% валового внутрішнього продукту (ВВП), що більше за аналогічне значення 2021 року на 3%. Проте, загальний тренд свідчить про недостатню кількість інвестицій для модернізації національної економіки. Найменший обсяг освоєння інвестицій ми спостерігаємо у 2020 році, коли загальний обсяг капітальних інвестицій становив лише 508,2 млрд. грн., що склало усього 9,3% від ВВП.

Таблиця 2.5

«Динаміка ВВП та капітальних інвестицій у 2017-2021рр.»

Показник	2017	2018	2019	2020	2021
ВВП, у фактичних цифрах, млн. грн.	2981227	3560596	3977198	4222026	5459574
ВВП у % до попереднього період	-	119,4	111,7	106,2	129,3
Капітальні інвестиції (фактична вартість), млн. грн.	448461,5	578726,4	623978,9	508217,0	673899,3
Капітальні інвестиції у % до попереднього періоду	124,8	129,1	107,8	81,5	132,6
Капітальні інвестиції у % до ВВП	12,6	14,6	14,8	9,3	12,3

Розроблено автором за джерелом: URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Інвестиційна активність у 2019-2020 рр. характеризувалась відставанням від динаміки економічної активності, а частка капітальних інвестицій у ВВП України зменшилась у 2020-2021 рр. порівняно із попередніми роками.

«Міжнародний досвід констатує, що для макроекономічної рівноваги країн та їх інтеграції у світову економіку потрібні інвестиції в економіку в межах 19-25% ВВП, нижче 10% від ВВП говорить про відсутність економіч-ного розвитку країни. Отже, у 2017-2019 рр. інвестиційні процеси випереджали

загальноекономічні, але вже у 2020-2021 рр. ці тенденції змінились на протилежні у зв'язку з світовою пандемією [34]».

Важливою складовою інвестиційних ресурсів для розбудови народного господарства є іноземні інвестиції – довготермінові вкладення матеріальних та фінансових засобів нерезидентами в економіку України. Розглянемо, як змінювалась динаміка іноземних інвестицій за останні роки.

Таблиця 2.6

«Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну та з України у 2017–2022 рр.»

Показник	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ПІІ в Україну, млн.дол.США	3692	4455	5860	-868	6687	190
Приріст ПІІ в Україну, млн.дол.США	-118	+763	+1405	-6728	+7555	-6497
ПІІ з України,млн.дол.США	8	-5	648	82	-198	159
Приріст ПІІ з України, млн.дол.США	-8	-13	+653	-566	-280	+357
Сальдо ПІІ, млн.дол.США	+3684	+4460	+5212	-950	+6885	+31
Приріст сальдо ПІІ до попереднього періоду	-2,9	+21,1	+16,9	-118,2	+824,7	-99,5

Розроблено автором за джерелом: URL: https://bank.gov.ua/

У 2017-2019 та 2021 роках відбулось поступове збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну. А у 2020 та 2022 роках відбувалось їх стрімке зменшення у порівнянні із попередніми 2019 та 2021 роками. Так, у 2020 році таке зменшення склало 6728 млн. дол. США, а у 2022 році – 6497 млн. дол. США.

Подібним чином змінювались і тенденції сальдо прямих іноземних інвестицій, яке визначається як різниця між обсягом прямих іноземних інвестицій в Україну та сумою прямих іноземних інвестицій з України. Цей

показник мав позитивне та високе значення у 2017-2019 роках та 2021 році. Це свідчило про те, що прямі іноземні інвестиції в Україну набагато перевищували прямі іноземні інвестиції з України, отже сальдо коштів залишалися в Україні та працювало на її економіку. У 2020 році сальдо ПІІ було від'ємним, що свідчило про втечу іноземного капіталу з України та, відповідно, втрату інвестиційних можливостей. Цей процес був пов'язаний із негативними економічними тенденціями, які склалися внаслідок запровадженого карантину під час пандемії COVID-19, оскільки іноземні інвестори шукали більш привабливі варіанти для вкладення коштів. У 2022 році перевищення прямих іноземних інвестицій в Україну над прямими іноземними інвестиціями з України склало усього 31 мільйон доларів, що свідчило про небажання іноземних інвесторів вкладати свої статки до економіки країни, яка перебуває у стані війни.

У результаті проведеного дослідження динаміки та структури надходження прямих іноземних інвестицій в Україну та капітальних інвестицій виявлено, що основними причинами скорочення надходження інвестицій є загострення політичної ситуації, фінансова та економічна нестабільність, недосконаліть законодавчої бази, яка не гарантує інвесторам юридичного захисту їхніх прав і капіталу, загальний несприятливий інвестиційний клімат. Аналіз динаміки надходження прямих іноземних інвестицій показав, що будь-яке загострення політичної ситуації викликає не тільки значне скорочення надходження інвестицій, а й відтік коштів із країни. Умовами залучення прямих іноземних інвестицій в Україну є політична, економічна та фінансова стабільність, інвестиційні гарантії, вдосконалення законодавчих актів з регулювання інвестиційної діяльності та загальне покращення інвестиційного клімату.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

«Важливою складовою частиною стабілізації господарської діяльності підприємств є зовнішньоекономічна діяльність. Ефективність даної діяльності сприяє відтворенню експортного потенціалу країни в цілому, підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, формуванню раціональної структури експорту і імпорту, залученню іноземних інвестицій на взаємовигідних умовах, забезпеченню економічної безпеки України і інше [35, 17-20 с.]».

Серед численної кількості проблем та перешкод на шляху розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні, можна визначити такі:

- імпорт характеризує рівень залежності національної економіки від інших країн і відображає необхідність в продукції, яка не виробляється в країні або її виробництво неефективно;

- більш високий рівень державного регулювання у порівнянні з іншими країнами, що несе за собою проблеми в узгодженні різних питань у міністерствах, відомствах, місцевих адміністраціях та передбачає чималі витрати часу і зусиль суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;

- нестабільність законодавства в цілому та законодавчої бази відносно здійснення зовнішньоекономічної діяльності;

- політична та економічна нестабільність в державі, які є визначальними факторами розвитку міжнародних відносин, зв'язків, зовнішньоторговельної політики, які потрібно розглядати системно, так як зовнішньоекономічна діяльність є структурним елементом загальнодержавних процесів;

- недостатньо розвинута система міжнародних банківських розрахунків, що гальмує рух валютних потоків українських учасників світового ринку, підвищує рівень кредитних і валютних ризиків та ін.;

- низький імідж українських підприємств як міжнародних партнерів на закордонних ринках;

- низька конкурентоспроможність продукції вітчизняного виробництва, що більшою мірою зумовлена недостатнім рівнем якості в порівнянні з іноземними товарами-аналогами;

- недостатня кваліфікація персоналу, зайнятого в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю.

«Для формування функціональної системи державної фінансової підтримки експортної діяльності в Україні необхідно, в першу чергу, розробити та впровадити нормативно-правову базу, в якій варто визначити пріоритети державної фінансової підтримки [36, 299-308 с.]». Зокрема зосередити увагу на кредитуванні високотехнологічної продукції, виробництво та реалізація якої є визначальним фактором економічного зростання. Слід зазначити, що у текстах розглянутих законопроектів відсутні положення про стимулювання високотехнологічного експорту, відповідні положення містяться лише в пояснювальних записках до законопроектів.

По-друге, визначити можливі додаткові джерела формування фондів для фінансування національних експортерів. В розглянутих законопроектах фінансування передбачених проектами напрямів державної підтримки експорту пропонується здійснювати за рахунок державного бюджету, проте необхідно шукати додаткові джерела для покриття цих видатків.

«В умовах сьогодення країни не можуть розвиватися ізольовано від тих процесів, що відбуваються в світі. При цьому роль зовнішньоекономічної діяльності в розвитку всіх країн постійно зростає. Збільшення участі країн у міжнародному поділі праці та у різних формах міжнародного співробітництва надає значні переваги для розвитку національної економіки. З падінням зовнішньоекономічної активності соціально-економічний розвиток країни сповільнюється, і виникають складні проблеми як в економіці, так і в інших сферах суспільного життя [37, 303-309 с.]».

Міжнародні економічні відносини мають різні форми, серед них найдавнішою та найбільш розвиненою є міжнародна, або зовнішня, торгівля. Для промислових підприємств зовнішня торгівля виступає основою збільшення

обсягів виробництва, покращення ефективності використання ресурсів та забезпечує їх стабільне функціонування. Водночас зовнішня торгівля надзвичайно динамічна й зазнає великих коливань через економічні, енергетичні, політичні та інші проблеми. В результаті структура зовнішньої торгівлі та напрями зовнішньоторговельних потоків постійно змінюються.

Змінюється й чисельність осіб, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю. Так, в Україні на 1 вересня 2021 року на централізованому обліку в митних органах перебувало 156,0 тис. осіб, які здійснювали операції з товарами. Кількість зареєстрованих суб'єктів у 2021 році збільшилась порівняно з аналогічним періодом 2020 року на 13,2 тис. осіб, або на 10,9%, порівняно з 2014 роком відбулося збільшення на 91,4 тис. осіб, або у 2,4 рази.

На стан міжнародної торгівлі у 2019–2021 рр. значно вплинула пандемія COVID-19, у зв'язку з якою у більшості країн були встановлені обмеження на трудову діяльність громадян, відбулося зниження ділової активності промислових підприємств та скорочення виробництва, зменшення попиту та падіння цін на світових товарних ринках.

Попри політичні, економічні та інші фактори, зовнішня торгівля товарами у вересні 2021 року в загальному обсязі перевищила відповідний рівень 2020 року на 33%. Загалом, за офіційними даними Державної митної служби України, станом на вересень 2021 року експорт товарів становив 41 786,0 млн дол. США, а імпорт – 43 339,0 млн дол. США. Негативне сальдо дорівнювало 1 553 млн дол. США.

«Найпоширенішими показниками для оцінки відкритості економіки є експортна та імпортна квоти, тобто частка експорту та імпорту у ВВП, а також зовнішньоторговельна квота, або ступінь відкритості економіки, який визначається, як співвідношення зовнішньоторговельного обороту (сукупної вартості експорту та імпорту) до вартості ВВП [38, 188-195 с.]». Ступінь відкритості української економіки характеризується високими показниками. За період 2014–2020 рр. зовнішньоторговельна квота перебувала у межах 107,5-83,3%. Це свідчить про орієнтацію економічного розвитку на світові ринки, а

також про високий ступінь залежності від більш розвинутих країн. Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України встановлено, що ступінь відкритості економіки треба вважати оптимальним при значенні показника 75%, задовільним – 85%, незадовільним – 90%, небезпечним – 95%, критичним – 100%.

Досвід багатьох країн свідчить про доцільність використання протекціоністських заходів у зовнішній торгівлі. Так, наприклад, Ізраїль для захисту особливо важливих галузей своєї економіки визначає перелік товарних груп, щодо яких встановлюється «дискримінаційний» режим ліцензування імпорту.

Наразі багато країн світу з метою компенсації втрат від пандемії та підтримки своїх економік посилили протекціоністські заходи, застосовуючи антидемпінг, імпортне мито, експортне та імпортне ліцензування тощо. Це робить Україну дедалі більш вразливою для заходів протекціонізму, адже експорт товарів з України зосереджений в найбільш схильних до протекціонізму металургійній галузі та агросекторі.

«Захист національного товаровиробника в Україні здійснюється головним чином шляхом застосування антидемпінгових заходів. Розвинуті ж країни світу активно використовують фінансову підтримку виробників за допомогою субсидій, державної підтримки на зовнішніх ринках, пільгових експортних кредитів та фінансових грантів [39, 131 с.]».

У межах виконання зобов'язань країн-членів СОТ протекціоністські заходи, які обмежують торгівлю, мають застосовуватись лише у виняткових випадках. Водночас використання субсидій, які не викликають дискримінацій по відношенню до певних галузей або підприємств, не заборонено. Тому Україна може використовувати субсидії для базових промислових та прикладних досліджень, депресивних районів, адаптації наявного обладнання до нових вимог в галузі захисту навколишнього середовища. Крім того, СОТ не забороняє застосовувати заходи кредитування та страхування експорту на державному рівні. Україні необхідно адаптувати методи торговельної політики

до сучасних протекціоністських тенденцій, застосовуючи заходи, спрямовані на збільшення експорту готової продукції, протидію недобросовісному та нераціональному імпорту. «З метою захисту вітчизняних товаровиробників та споживчого ринку України необхідно забезпечити підтримку українського виробника та за необхідністю запроваджувати односторонні обмеження імпорту окремих товарів [40, 34-37 с.]».

Проблеми зовнішньоекономічної діяльності в Україні визначають необхідність здійснення певних державних перетворень та проведення прогресивних, інноваційних заходів, які б дали змогу вийти на новий рівень розвитку як міжнародних відносин так і країни в цілому. На підставі виявлених проблем можна сформулювати основні стратегічні заходи щодо розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні:

1. З боку держави повинна бути підтримка та розроблена програма щодо стимулювання експорту та стримування зростання імпорту для врівноваження сальдо зовнішньої торгівлі.

2. Забезпечення та творення конкурентного середовища для вітчизняних виробників.

3. Підвищення контролю за якістю надходження сировини, зокрема напівфабрикатів для важливих галузей економіки.

4. Встановлення відповідних квот, та/або урегулювання обсягу імпорту.

5. Врегулювання ринку споживачів кредитів.·

6. Створення системи страхування та гарантування експорту.

7. Двостороннє співробітництво шляхом визначення перспективних ринків для розширення ринків збуту продукції та в пролонгованій перспективі збільшення експорту.

8. Проведення зваженої цінової політики в сфері експорту електроенергії.

9. Заохочення до участі вітчизняних виробників у зарубіжних виставках.

10. Посилення захисту інтересів наших товаровиробників на зовнішніх ринках.

Отже, економіка України перебуває у стадії не лише внутрішньо територіального становлення, але й зовнішнього аспекту відносин з потенційними та наявними партнерами. В напрямку укріплення та зміцнення позицій на міжнародній арені уже були зроблені, але існує багато неточностей, зокрема в українському законодавстві, які потребують нагального перегляду та вирішення.

ВИСНОВКИ

Зовнішньоекономічна діяльність в усіх країнах є важливим фактором економічного зростання і спрямована на реалізацію переваг міжнародного поділу праці, сприяння вирівнюванню темпів економічного розвитку, що особливо актуально в умовах зростаючих тенденцій до глобалізації.

Необхідно створювати більш сприятливі умови для ефективного виходу українських підприємств на зовнішні ринки. Це дасть змогу органам державної влади приймати ефективні управлінські рішення і здійснювати прогнози у зовнішньоекономічній сфері.

Врахування теоретичних засад зовнішньоекономічної діяльності дасть можливість формування ефективних стратегічних цілей державної зовнішньоекономічної політики, яка є підґрунтям для забезпечення стабільних темпів економічного зростання української економіки.

У період 2022 року щороку відбувалося зниження експорту товарів України до інших країн через повномасштабне вторгнення сусідської країни. Якщо порівняємо січень та грудень 2022 року, експорт знизився в два рази. Однак, аналізуючи 2023 рік експорт почав підвищуватися і в лютому збільшився на 5,1% через плідну роботу держави, не дивлячись на складні ситуації та виклики.

Від січня 2022 року до червня імпорт України впав на 1,8%, однак у червні імпорт піднявся на 1%, але знову від липня до грудня відбувалося падіння, проте практично було на одному рівні, але тільки у грудні імпорт підвищився на 0,1%. Однак у 2023 році імпорт виріс в лютому на 0,7%, порівняно з попередім місяцем.

Експорт та імпорт товарів в Україні мав коливальний характер: експорт та імпорт різко падали впродовж 2022, але на початку 2023 року почали зростати, а це вказує на те, що держава постійно працює, аби налагодити свою економіку; у результаті переорієнтації українського експорту послуг на європейський

ринок, за підсумками 2019 та 2020 років був ключовим ринком ЄС (понад 40% з часткою).

Прямі іноземні інвестиції є визначальним фактором, який впливає на темпи економічного зростання та розвиток країни в цілому, адже виступає передумовою розширення міжнародного співробітництва та створення соціального ефекту у вигляді зростання доходів.

За допомогою збільшення обсягу залучених прямих іноземних інвестицій відбувається розвиток підприємств, організацій, що призводить до ефективнішого розвитку економіки, введення виробництвом у дію новітніх технологій, збільшення якості виготовленої продукції, яка може продаватися не лише у межах нашої області, країни, а й виходити на світовий ринок.

За допомогою умов, які були визначені у ході виконання роботи, можна вирішити проблеми недостатнього обсягу залученого прямого іноземного капіталу, серед яких політична і економічна стабільність, зокрема, припинення конфронтації на сході країни; удосконалення національного законодавства в цілому, а особливо щодо іноземного інвестування, гарантування його стабільності; поліпшення інформаційного забезпечення потенційних інвесторів; зниження рівня корупції; збільшення обсягу державних інвестицій.

Ефективна політика України у сфері зовнішньоекономічної діяльності це основа реалізації державних інтересів на світовому ринку та пріоритетний напрям розвитку економіки в цілому. Вдосконалення державної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності України повинне забезпечити, перш за все, позитивне сальдо платіжного балансу, сформувати довгострокові конкурентні переваги вітчизняних товаровиробників, збільшити обсяги експорту з максимально можливим задоволенням внутрішнього ринку України, освоювати високотехнологічні виробництва товарів та послуг, забезпечити додаткові надходження коштів для розвитку національної економіки, скорочення зовнішнього боргу, та створення сприятливою внутрішньої фінансової ситуації для обмеження зовнішнього кредитування національної економіки, тощо.

Створення ефективної системи напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності України повинно стати комплексною державною задачею на всіх рівнях та охоплювати усі галузі національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк К.В. визначальні фактори розвитку сучасної міжнародної торгівлі послугами. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 6. 2015. URL: http://global-national.in.ua/archive/6-2015/11.pdf (дата звернення 01.05.2023)

2. Воронкова А.Е., Єрохіна Л.В., Рябенко Л. І. Міжнародні економічні організації: навчальний посібник. Київ.: «Професіонал», 2016. 352 с.

3. Шум М. А. Щодо трактування поняття «Зовнішньоекономічна діяльність». Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 12(2). 49-51 с.

4. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 432 с.

5. Гусєва С. С. Міжнародна торгівля у сучасному світі. Управління економічним розвитком. 2014. № 5. 113-114 с.

6. Козак Ю.Г. Зовнішньоекономічна діяльність. : монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 240 с.

7. Мєлєкєсцев К. The aspects of "Ukrainian-Polish strategic partnership" during the years of Viktor Yushchenko's presidency. Economic and law paradigm of modern society. Banska Bystrica : Scientific Consulting Community s.r.o. «Open Europe», 2016. №2. pp. 131–134.

8. Яковлєв А. І. Удосконалення методів визначення ефективності ЗЕД. Фінанси України. 2018. № 9. 25 с.

9. Офіційний сайт World Trade Statistical Review 2019. URL: https://www.wto.org/ (дата звернення 01.05.2023).

10. Кулицький С. Питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУ. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1763:ukrajinska-zovnishnya-torgivlyazmina-vektoru-trivae&catid=8&Itemid=350 (дата звернення 02.05.2023).

11. Кириченко О. А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : навч. Посіб. Київ : «Знання-Прес». 2010. 384 с.

12. Кандиба А. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : навч. Посібник. Київ : Аграрна наука. 2004. 472 с.

13. Чуб А. В. Світові тенденції розвитку регулювання міжнародної торгівлі. Держава та регіони. Серія «Економіка». 2019. № 4. 70-75 с.

14. Школа В.Ю. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: проблеми та перспективи розвитку. Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону: моногpама. Суми. 2012. 136–138 с.

15. Коломацька С. П. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: навч. посіб. Київ :Професіонал, 2013. 288 с.

16. Мазаракі А. Сучасні тенденції та чинники розвитку зовнішньої торгівлі України. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2011. № 2. 299-308 с.

17. Козак Ю. Г. Міжнародна торгівля. Київ-Катовіце-Краков: Центр учбової літератури, 2015. 272 с

18. Курищук В. Державна фінансова підтримка експортної діяльності в Україні. Економіст. 2018. № 6. 39-41 с.

19. Яремко Л. А. Напрями підвищення зовнішньоторговельного ефекту: макроекономічний аспект. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 1 (43). 111-118 с.

20. Павлюк Т.С. Проблемні питання розвитку зовнішньоекономічної діяльності України. Причорноморські економічні студії: науковий журнал. 2016. Вип. 3. 118–121 с.

21. Дедяєва Л. М. Сучасні тенденції розвитку експортного потенціалу України. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2018. № 2. 171–175 с.

22. Загородній А. Зовнішньоекономічна діяльність: Термінологічний словник. Київ: Кондор, 2007. 166 с.

23. Павленко І. І., Варяниченко О.В., Навроцька Н.А. Міжнародна торгівля та інвестиції: навч. Посіб. Київ : ЦУЛ, 2012. 256 с.

24. Кондратюк Анастасія, Жалдак Ганна. Проблеми та перспективи зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. Економічний дискурс

Міжнародний збірник наукових праць Випуск 1. 2016. 121-129 с. URL: http://sophus.at.ua/ED_2016_1/13_kondratjuk_anastasijazhaldak_gannaproblemi_ta.pdf (дата звернення 02.05.2023).

25. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення 02.05.2023).

26. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ (02.05.2023).

27. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: http://www.me.gov.ua.

28. Манчур І.М.. Зовнішньоекономічна діяльність: експорт та імпорт як фактори впливу на економіку України. Інфраструктура ринку. Електронний науково-практичний журнал. 2019. Вип. 38. 188-195 с.

29. Як вийти на ринки Європейського союзу? URL: http://www.eurointegration.com.ua/ experts/2015/02/24/7031198/ (дата звернення 01.05.2023).

30. Світовий банк. Україна. Банк даних. URL: http://api.worldbank.org/v2/uk/country/UKR?downloadformat =excel (дата звернення 02.05.2023).

31. Burkovskaya A. Foreign economic activity and its impact on the balance of payments of Ukraine. Modern Economics. № 1. pp. 146-151

32. Білик В.В. Державне регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності. Економіка та суспільство. 2017. №10. 172 с.

33. Рудніченко Є.М., Кримчак Л.А. Дослідження стану та тенденцій зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств в умовах активізації євроінтеграційних процесів. БізнесІнформ. 2017. № 9. С. 39–44

34. Міністерство фінансів України. URL: https://index.minfin.com.ua/ (дата звернення 02.05.2023).

35. Vasilenko, Y. “Export activity of Ukraine”. Economy of Ukraine. 2006. vol. 7. pp. 17-20.

36. Mazaraki, A., Melnik, T. “Modern Trends and Factors in the Development of Foreign Trade of Ukraine”, Bulletin of the Kiev National Trade and Economic University. 2011. vol. 2 pp. 299-308.

37. Sahaidak, M., Tepliuk, M., Zhurylo, V., Rudenko, N., & Samko, O. (2021). Integrative Viewpoint for Implementing Sustainable Management Agricultural Business Excellence. TEM Journal. Volume 10, Issue 1, Pages 303-309.

38. Манчур І.М.. Зовнішньоекономічна діяльність: експорт та імпорт як фактори впливу на економіку України. Інфраструктура ринку. Електронний науково-практичний журнал. 2019. Вип. 38. 188-195 с.

39. Head K. Gravity Equations: Workhorse, Toolkit and Cookbook / K. Head, T. Mayer. In: Handbook of International Economics. Amsterdam : Elsevier, 2014. Vol.4. 131 p.

40. Щербак В.Г., Лозенко А.П. Проблеми проникнення вітчизняних підприємств на зовнішні ринки. Фінанси України. 2009. №5. 34-37 с.

ДОДАТКИ

Додаток А 2.2

«Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами у січні–лютому 2023 року»

	Експорт			Імпорт			Сальдо
	тис.дол. США	у % до січня-лютого 2022	у % до загального обсягу	тис.дол. США	у % до січня-лютого 2022	у % до загального обсягу	
Україна	**6459367,0**	**57,2**	**100,0**	**10172201,92**	**82,1**	**100,0**	**-3712834,9**
у тому числі							
Вінницька	280698,8	109,5	4,3	101272,4	85,7	1,0	179426,4
Волинська	149722,2	115,3	2,3	428336,7	138,2	4,2	-278614,5
Дніпропетровська	691417,3	46,4	10,7	682902,2	66,7	6,7	8515,1
Донецька	35216,2	42,3	0,5	27755,3	31,1	0,3	7460,9
Житомирська	140623,3	104,2	2,2	238972,9	201,1	2,3	-98349,6
Закарпатська	266901,0	85,1	4,1	220725,0	78,0	2,2	46176,0
Запорізька	190157,0	12,1	2,9	105946,0	16,2	1,0	84211,0
Івано–Франківська	83314,1	41,5	1,3	75257,0	37,0	0,7	8057,1
Київська	202687,8	40,9	3,1	565156,8	60,1	5,6	-362468,9
Кіровоградська	175061,6	95,7	2,7	32436,3	64,3	0,3	142625,3
Луганська	1409,5	26,0	0,0	5646,2	75,9	0,1	-4236,7
Львівська	519533,9	97,0	8,0	952128,2	107,2	9,4	-432594,3
Миколаївська	218329,7	38,9	3,4	74802,3	22,5	0,7	143527,4
Одеська	425643,4	141,2	6,6	382568,4	105,3	3,8	43075,0
Полтавська	241994,6	49,9	3,7	127194,4	39,2	1,3	114800,2
Рівненська	99862,1	81,4	1,5	98263,3	95,4	1,0	1598,8
Сумська	113663,9	63,3	1,8	81082,6	48,7	0,8	32581,3
Тернопільська	147760,0	115,1	2,3	85821,7	116,8	0,8	61938,3
Харківська	118186,5	44,1	1,8	218335,7	66,1	2,1	-100149,2
Херсонська	8508,9	25,7	0,1	11029,1	60,7	0,1	-2520,2
Хмельницька	144468,5	80,7	2,2	104578,2	89,8	1,0	39890,3
Черкаська	261306,2	125,8	4,0	108282,1	86,1	1,1	153024,1
Чернівецька	46573,6	138,4	0,7	83372,5	206,8	0,8	-36798,9
Чернігівська	162842,3	79,3	2,5	42154,7	51,5	0,4	120687,6
м.Київ	1708277,9	53,6	26,4	4297444,1	85,9	42,2	-2589166,2

Розроблено автором за джерелом: URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Відгук керівника випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

Випускна дипломна робота здобувача вищої освіти Державного податкового університету групи МЕБ-19-1 Фольваркової Вікторії Анатоліївни на тему: «Стан та перспективи розвитку зовнішньоекономічної дільності України.» виконана вчасно та на належному теоретичному та практичному рівнях; має необхідну кількість аналітичного матеріалу для дослідження проблематики. Відповідає встановленим, до таких видів робіт, нормам.

До недоліків можна віднести: незначні порушення при оформленні роботи, зокрема при посиланнях на джерела інформації та оформленні літературних джерел, описовість, відсутність прогнозу подальшого розвитку ЗЕД в Україні. Однак, дані зауваження суттєво не впливають на якість випускної дипломної роботи студентки групи МЕБ-19-1 Фольваркової Вікторії Анатоліївни.

Випускна дипломна робота рекомендується до захисту з позитивною оцінкою.

Керівник випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи
к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин Державного податкового університету О. В. Коляда

Висновок кафедри про випускну дипломну роботу

Випускна дипломна робота здобувача вищої освіти Фольваркової Вікторії Анатоліївни після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «10» 05 2023 №12 допущена/не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ Н.В.Стежко

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувачки вищої освіти Державного податкового університету
Фольваркової Вікторії Анатоліївни
Стан та перспективи розвитку зовнішньоекономічної дільності України.

Актуальність теми. Дана тема є важливою складовою господарської діяльності економічних суб'єктів. Використання новітніх форм та методів зовнішньоекономічної діяльності позитивно впливає на ефективність діяльності країни, регіону, підприємства. Вихід на зовнішні ринки сприяє покращенню світогосподарських відносин, розвитку економіки відкритого типу, тому розвиток зовнішньоекономічної діяльності є суттєвим фактором підвищення ефективності.

Наукова новизна даної роботи полягає у тому, що роль зовнішньоекономічної діяльності в будь-якій країні завжди була і залишається пріоритетним напрямом політики держави, що створює основи для розвитку вигідної торгівлі і сприятливого інвестиційного клімату

Якість проведеного аналізу проблеми, та табличного матеріалу. На належному теоретичному і практичному рівнях здійснено дослідження даної теми роботи. Текстовий та табличний матеріал містить інформацію досліджуваної теми. Структура роботи повністю відповідає завданню з підготовки бакалаврського наукового дослідження.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі врахувують теоретичні засади зовнішньоекономічної діяльності і дають можливість формування ефективних стратегічних цілей державної зовнішньоекономічної політики, яка є підґрунтям для забезпечення стабільних темпів економічного зростання української економіки.

До недоліків роботи. До недоліків можна віднести, зокрема, описовість та, можливо, більш детально було б прописати перспективи розвитку ЗЕД в Україні та дослідити інші віди ЗЕД окрім торгівлі та інвестицій. Однак зазначені недоліки суттєво не впливають на якість випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи Фольваркової В.А.

Загальний висновок і оцінка роботи. У даній роботі було розкрито проблематику обраного напрямку, описано наявні проблеми та надано практичні рекомендації щодо їхнього вирішення. На підставі описаного матеріалу, бакалаврська кваліфікаційна робота виконана у відповідності з завданням та з дотриманням всіх вимог. Робота заслуговує оцінки «4», а її автор Фольваркова Вікторія Анатоліївна – присвоєння кваліфікації «бакалавра» з міжнародних економічних відносин.

Рецензент
к.е.н., доцент, в.о. заступника декана
факультету фінансів та цифрових технологій _____ Г.С.Мельничук

«10» 05 2023 р.

ВІДДІЛ КАДРІВ
Державний податковий університет
Підпис _____ засвідчую:
Начальник відділу кадрів
«___» _____ 20___ р.

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи

Кафедра міжнародних економічних відносин

ДОВІДКА
про перевірку курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи на академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи

Фольваркова Вікторія Анатоліївна

Курс/група МЕБ-19-1

Тема курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

«Стан та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України»

П. І. Б. наукового керівника
Коляда О.В.

Дата захисту
12. 06. 2023

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 75,3 % Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень (посилання, цитування) і неправомірних запозичень (пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але вони не зазначені в літературних джерелах) 24,7 %, цитат 0 %.

Провідний
фахівець _____ Рябенко М.С.